

FLORIÁN TOMÁNEK V STRANE SLOBODY (1946 – 1947)

Peter OLEXÁK

Katolícka univerzita v Ružomberku
Katedra histórie
Hrabovská cesta 1A
034 01 Ružomberok
peter.olexak@ku.sk

DOI: 10.17846/SHN.2018.22.2.362-381

OLEXÁK, Peter. Florián Tománek in the Liberty Party (1946 – 1947). The Catholic priest and deputy Florián Tománek (1877 – 1948) can be regarded as one of the figureheads that, after World War II, spearheaded Political Catholicism. He is an example mirroring the political life in Slovakia at his lifetime. His political dedication for the Liberty Party (*Strana slobody*) can be considered as one of the interesting moments of his personal life, but serves also as an example for the zeitgeist after World War II that had been shaped by a reshuffling of the political forces in the renewed Czecho-Slovakia. The intention of this paper is to explore relevant sources to reconstruct his part in the set-up of the post-World War Political Catholicism and to highlight his contributions for and his role in the Liberty Party (*Strana slobody*).

Kľúčové slová: Florián Tománek; Strana slobody; voľby; 1946;

Keywords: Florián Tománek; Liberty Party (*Strana slobody*); Elections; 1946;

Úvod

Nemožno povedať, že by postava kňaza, politika a novinára Floriána Tománka (1877 – 1948)¹ patrila medzi úplne zabudnuté. Svedčí o tom niekoľko prác

¹ Štúdiá je čiastkovým výstupom v rámci projektu VEGA 1/0035/17 Florián Tománek – kňaz, politik, publicista.

V úvodnej poznámke považujeme za potrebné skorigovať faktografické nepresnosti, ktoré sa vyskytujú v slovníkoch, ale aj novšej literatúre. Florián Tománek sa narodil 4. 5. 1877 v Borskom Sv. Petre (Bur-Szent-Péter). Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Skalici a Bratislave, teologické štúdiá v Trnave a Spišskej Kapitule. Za kňaza bol vysvätený v Spišskej Kapitule 14. 6. 1903. Bol kaplánom v Podvlku, Čimhovej, Veličnej, Lokci, Hybiach, Poprade, Markušovciach, Zázrivej, Hruštine, Nižných Ružbachoch a Rabči. Už počas štúdiá publikoval v slovenskej katolíckej a politickej tlači. Ako kňaz sa angažoval v slovenskom spolkovom živote, zakladal svojpomocné družstvá, peňažné a úverové ústavy, propagoval slovenskú tlač. Za svoje politické názory a panslavizmus bol dvakrát suspendovaný biskupom Alexandrom Párwym. Od roku 1910 pôsobil

po roku 1989, ktoré sa priamo alebo okrajovo zaoberajú jeho životom.² Doteraz však nebolo spracované Tománkovo angažovanie sa v Strane slobody (SSl), ktorá v dobe svojho vzniku predstavovala jeden z hlavných straníckych pokusov o obnovu politického katolicizmu na Slovensku po roku 1945. Štúdia si kladie za cieľ zrekonštruovať prácu a aktivity Tománka v súvislosti s úvodnými peripetiami okolo vzniku tohto politického subjektu, resp. s jeho etablovaním, ale aj napätia, ktoré sa objavili po voľbách v roku 1946 a napokon mali za následok Tománkovo vylúčenie z SSl. K čiastkovým cieľom patrí snaha zistiť, čo viedlo k tomu, že Tománek sa už krátko po vstupe do SSl stal jednou z jej kľúčových postáv, hoci nepatrí k zakladateľom či hlavným programovým ideológom tejto politickej strany. Práca sa opiera o pramennú základňu, ktorá je do veľkej miery torzovitá a roztrúsená vo viacerých archívnych fondoch slovenských i českých archívov. Dobová tlač rámčujúca prvé dva ročníky denníka Sloboda zároveň predstavuje menej známu Tománkovu novinársku aktivitu v období rokov 1946 – 1947.

Zakladanie Strany slobody

Pokiaľ sa aspoň letmo pozrieme na Tománkove politické začiatky, aby sme pochopili význam jeho nasledujúcej angažovanosti, treba pripomenúť, že už v roku 1905 sa spolu s Andrejom Hlinkom podieľal na založení Slovenskej ľudovej strany. V rámci jej štruktúr nepatrí len k radovým členom. V rokoch 1918 – 1920 bol poslancom Revolučného národného zhromaždenia a v období rokov 1920 – 1929 poslancom Národného zhromaždenia. Jeho stranícke ambície sa prejavili aj v roku 1929, keď v dôsledku Tukovej aféry po vylúčení z Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS) inicioval opozičnú Jurigovu slovenskú ľudovú stranu (JSĽS). Jej vrcholným momentom bola účasť vo voľbách do Národného zhromaždenia v októbri 1929. V celonárodnom meradle však získala iba 0,1 % a v roku 1930 zanikla.³ Po tomto politickom intermezze sa Tománek stiahol zo straníckeho

mimo diecézy a v roku 1912 sa stal farárom v Karlovej Vsi. Patrí k sympatizantom hnutia katolíckeho modernizmu a usiloval sa o demokratizáciu cirkvi na Slovensku podľa vzoru v českých krajinách. Po vzniku ČSR sa stal poslancom Revolučného národného zhromaždenia v Prahe. Bol zástancom autonomistického programu Andreja Hlinku. V roku 1929 bol vylúčený z HSĽS a suspendovaný. V roku 1945 sa v spolupráci s českými katolíkmi pokúšal vytvoriť spoločnú katolícku stranu, no napokon prijal členstvo v Strane slobody. Zomrel 25. 3. 1948. Je pochovaný na cintoríne v Borskom Petre, ktorý je dnes súčasťou Borského Mikuláša. Porov. Archív Spišského biskupstva (ďalej len DA) Spišské Podhradie, Liber presbyterorum, s. 283-284; Národný biografický ústav Slovenskej národnej knižnice v Martine, Tománek Florián.

² HOLEC, Roman. Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť. Martin: Matica slovenská, 1997, s. 109, 208-211; HERTEL, Maroš. Vzostupy a pády Floriána Tománka. In ROGULOVÁ, Jaroslava – HERTEL, Maroš et al. Adepti moci a úspechu. Etablovanie elít v moderných dejinách. Bratislava: Veda, 2016, s. 23-36. Do výpočtu prác o Tománkovi patria aj dve absolventské práce: KOVÁČIK, Peter. Florián Tománek, život a dielo. Bratislava: FiF UK, 2014; KOVÁČIK, Ladislav. Florián Tománek. Príspevok k životu a dielu katolíckeho kňaza a politika. Ružomberok: FF KU, 2015. Heslá v slovníkoch: MAŤOVČÍK, Augustín. Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). VI. zväzok. T – Ž. Martin: Matica slovenská, 1994, s. 86; PAŠTEKA, Július et. al. Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Bratislava: Lúč, 2000, s. 1389.

³ Jurigova slovenská ľudová strana vo voľbách roku 1929 získala 5395 hlasov. Porov. KRIVÝ, Vladimír. Výsledky volieb 1929 – 2016 za obce na Slovensku. Dostupné na internete: <http://sasd.sav.sk/sk/data_katalog_abs.php?id=sasd_2010001 sociálnych dát> [14. 8. 2018].

života, ale aj zo stránok politickej žurnalistiky, v ktorej sa angažoval takmer tri desaťročia na rôznych redaktorských postoch.⁴ Po zániku prvej Slovenskej republiky znova prejavil vôľu prevziať zodpovednosť za správu národa. Na jednom mieste povedal: „Praskli putá germánskych tyranov a my slávime znova vzkriesenie od Šumavy až po Tatry. Čech a Slovak podal si pravicu a tvoria znova jeden krásny štát, Československú republiku. Za túto našu vlasť žijeme a mrieme, lebo chceme veriť, že sa nenaruší celoslovenské krédo, to jest sľubovaná zásada rovného s rovným v politickom, hospodárskom, kultúrnom a sociálnom živote dvoch národov republiky, to jest národa českého a slovenského.“⁵

Po obnovení Československej republiky (ČSR), ktoré dalo impulz k novému preskupeniu politických síl, sa v jeho korešpondencii začala objavovať myšlienka vytvorenia katolíckeho politického hnutia.⁶ Súčasťou Tománkovej prebúdajúcej sa politickej aktivity boli stretnutia s katolíckymi politikmi.⁷ Navrhoval vytvoriť spoločnú československú katolícku stranu, s ktorou by sa mohli identifikovať katolícki voliči.⁸ Bez nich sa podľa Tománka nedalo na Slovensku dlho a šťastne vládnúť.⁹

S odstupom času možno zhodnotiť, že Tománek neprichádzal s originálnou či dovtedy neznámou myšlienkou. Prvé úvahy v prospech vytvorenia novej strany zazneli už v roku 1943 počas moskovských rokovaní. Exilový prezident Edvard Beneš vtedy predsedovi delegácie zahraničného vedenia Komunistickej strany Československa (KSC) Klementovi Gottwaldovi predstavil svoju víziu troch politických strán, na ktorých by mohol spočívať politický systém v povojnovej ČSR. Množstvo strán sa všeobecne považovalo za chybu prvej republiky, preto sa hľadal regulatív ich počtu. Beneš navrhoval vytvoriť ľavicovú, stredovú (centralistickú) a konzervatívnu stranu, pričom ich názvy mali byť predmetom ďalších rokovaní.¹⁰ Pôsobenie dvoch politických strán na Slovensku sa totiž ukazovalo ako extrém, azda vážnejší než množstvo politických strán počas prvej republiky. Ostávala preto otvorená otázka, čo s neorganizovanou skupinou katolíkov po zrušení HSĽS.¹¹

Pokiaľ v súvislosti s konzervatívnou stranou sledujeme Tománkove iniciatívy, musíme nevyhnutne venovať pozornosť aj iným ohniskám, ktoré boli v tejto úvodnej fáze oveľa aktívnejšie než on sám. Strana získala prvé kontúry

⁴ Už ako študent teológie prispieval do Kazateľne a Katolíckych novín. V roku 1909 bol redaktorom a v rokoch 1910 – 1911 zodpovedným redaktorom Ľudových novín. Tejto funkcie sa vzdal na nátlak biskupa A. Párvyho 17. 3. 1911, napriek tomu aj naďalej pracoval v redakcii a mal reálny dosah na vychádzanie a obsah periodika. Porov. HERTEL, Vzostupy a pády, s. 23-36.

⁵ TOMÁNEK, Florián. Náš cieľ je jasný. In Sloboda, roč. 1, č. 11 (28. 4. 1946), s. 1.

⁶ ŠUTAJ, Štefan. Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944 – 1948). Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2002, s. 17. Dostupné na internete: <<http://www.svusav.sk/data/uploads/publikacie/sops.pdf>> [14. 8. 2018].

⁷ Slovenský národný archív Bratislava (ďalej len SNA Bratislava), fond (ďalej len f.) S, kartón (ďalej len k.) 42, (S – 439), inventárne číslo (ďalej len č.) 8.

⁸ SNA Bratislava, f. Vavro Šrobár, k. 12, č. 77, s. 10.

⁹ TOMÁNEK, ref. 5.

¹⁰ MINAROVIC, Silvester. Vznik a vývoj Strany slobody a jej miesto na Slovensku. In Historický časopis, roč. 38, č. 2, 1990, s. 190-192.

¹¹ SNA Bratislava, f. Vavro Šrobár, k. 12, č. 77, s. 10; ŠUTAJ, ref. 6, s. 17.

už v októbri 1945. Vtedy sa štrnásti poslanci Demokratickej strany (DS), zídenní v kancelárii Jána Kempného, vyjadrili za odchod z DS a ohlásili založenie Kresťansko-republikánskej strany.¹² Návrh politického programu skoncipovali o niekoľko týždňov neskôr v redakcii Katolíckych novín.¹³ S ohľadom na správanie katolíckych poslancov v DS bol Tománek v kontakte s kanonikom Andrejom Cvinčekom. Ich konanie reflektovalo prehlbujúce sa rozpory medzi názorovými a konfesijnými frakciami v DS, frustráciu z Národného frontu (NF), ktorý ovládla Komunistická strana Slovenska (KSS), ale aj momentálnu príťažlivosť úspešných kresťanských hnutí v zahraničí.¹⁴

Nebolo žiadnym prekvapením, že takáto iniciatíva sa v tomto období hneď od začiatku stretla s priaznivým ohlasom slovenských katolíckych biskupov.¹⁵ Najmä arcibiskup Karol Kmeťko oceňoval názov strany a hlásenie sa katolíckych aktivistov k princípom kresťanskej solidarity a učeni sociálnych encyklík Leva XIII. (*Rerum novarum*, 1891) a Pia IX. (*Quadragesimo anno*, 1931).¹⁶ Biskupi počas návštevy prezidenta v Prahe predložili memorandum, v ktorom ho okrem iného žiadali, aby podporil vznik slovenskej pravicovej strany.¹⁷ Beneš na post predsedu navrhol vtedajšieho reprezentanta vlády za DS a zástancu čechoslovakizmu, ministra Vavra Šrobára.¹⁸ Ukázalo sa, že aj činitelia KSS by ho boli najradšej videli v tejto funkcii. DS by takto vo voľbách nezískala dostatočné hlasy a nová strana by neohrozila ich mocenské ambície.¹⁹

Aj keď nedokážeme povedať, ako na tieto udalosti prenikajúce na verejnosť zareagoval Tománek, faktom je, že Šrobár pred oslobodením ako delegát Slovenskej národnej rady (SNR) za DS viedol politiku dvoch tvárí a svoje cesty po oslobodenom území využíval na politickú agitáciu.²⁰ Šrobár podobne ako

¹² ŠUTAĽ, ref. 11.

¹³ SNA Bratislava, f. S, k. 43 (S - 439), č. 8.

¹⁴ Kresťansko-demokratická centralistická a proeurópska strana Mouvement republicain populaire (MRP) sa stala druhou najrozhodujúcejšou politickou silou vo Francúzsku, čo medzi katolíckymi politikmi na Slovensku nezostalo nepovšimnuté. Podobný úspech mali kresťanské strany v Rakúsku, Taliansku a Španielsku. Štátny archív v Prešove (ďalej len ŠA Prešov), f. Gréckokatolícke biskupstvo, k. 981, č. 999/1947; ŠUTAĽ, ref. 6, s. 309-314, dok. č. 89.

¹⁵ SYRNÝ, Marek. Vzťah Komunistickej strany Slovenska a politického katolicizmu na Slovensku v rokoch 1945 - 1947. In ŠUCHOVÁ, Xénia. Ľudáci a komunisti: Súperi? Spojenci? Protivníci? Prešov: Universum, 2006, s. 139-140.

¹⁶ SNA Bratislava, f. Vavro Šrobár, k. 12, č. 77, s. 70.

¹⁷ Archív Ministerstva vnútra Českej republiky Praha (ďalej len AMV ČR Praha), č. 215-190-6; ŠA Prešov, f. Gréckokatolícke biskupstvo, k. 981, č. 999/1947; ŠUTAĽ, ref. 6, s. 309-314, dok. č. 89.

¹⁸ Stačí upozorniť na fakt, že v DS už na jar v roku 1945 bol badateľný odklon od programu SNF, ktorý okrem iného žiadal radikálnu očistu od ľudáckych živlov. Táto skutočnosť sa napokon stala súčasťou útočných kampaní komunistov proti DS, ktorí sa ju snažili zdiskreditovať a obviňovať z vedomej infiltrácie ľudákov a protištátnej činnosti. Podrobnejšie: SYRNÝ, Marek. Slovenskí demokrati '44 - '48. Kapitoly z dejín Demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944 - 1948. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2010.

¹⁹ SNA Bratislava, f. Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady (ďalej len ÚP SNR), k. 114, č. 116.

²⁰ ŠUTAĽ, Štefan. Začiatky činnosti Demokratickej strany na oslobodenom území v období do jej prvého zjazdu. In Človek a spoločnosť. Internetový časopis pre pôvodné teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied, roč. 1, 1998, č. 1, s. 20-21. Dostupné na internete: <<http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=AQEI78J2I82V4RI6S849CMK9C>> [14. 8. 2018].

Tománek bol po roku 1929 kritikom Ľudáckej politiky. Navyše obaja sa poznali viac ako štyri desaťročia a isté obdobie veľmi úzko spolupracovali.²¹ Šrobár v hlásení o pomeroch na Slovensku napísal, že sa rozprával s mnohými významnými osobnosťami zo všetkých spoločenských táborov, ktoré „*volajú po založení tretej politickej strany*“²². Základom budúceho stranického subjektu mal byť návrat k sociálnym a humanitným ideálom Tomáša G. Masaryka a uplatňovanie zásad kresťanskej morálky.²³

Pretláčanie Šrobára na čelo vznikajúcej strany spôsobilo zmenu v postoji katolíckych aktivistov. Objavila sa veľmi vážna obava, že nový politický subjekt sa stane expozitúrou českých politických záujmov na Slovensku, prípadne sa ocitne v područí KSS.²⁴ Tománek bol tradične ostrážitý voči národnému socializmu, liberalizmu či kolektivismu. Podľa záznamov štátnej bezpečnosti visela nad ním nebezpečná informácia, že bol Ľudák.²⁵ V jeho prospech však svedčili dve významné skutočnosti: prvá, že v roku 1929 bol vylúčený z HSLŠ pre názorové nezhody s Hlinkom a nesúhlas s Tukom, a druhá, že počas Slovenského štátu bol internovaný v ilavskom koncentračnom tábore so skupinou kňazov a rehoľníkov, ktorí nesúhlasili s vývojom v spoločnosti a deportáciami Židov.²⁶ Tománek však nebol presne identifikovateľnou osobnosťou. Prejavoval sa v mnohých rovinách, čo vyvolávalo voči nemu istý odstup, a to aj napriek tomu, že svoj celoživotný postoj spojený s kňazstvom organicky prelínal so záujmom o národ. Slovenskí katolícki biskupi ho nepovažovali za dostatočne reprezentatívnu katolícku osobnosť.²⁷ Výhrady panovali aj voči Šrobárovi, ktorý mal povesť bezverca.²⁸

V tom čase však už poslanci DS na čele s Cvinčekom podpísali 1. marca 1946 zakladajúcu listinu Kresťansko-republikánskej strany, zvolili jej vedenie

²¹ Korene ich priateľstva siahali ešte do roku 1905 a prechádzali rôznymi fázami. Šrobár mu napríklad začiatkom dvadsiatych rokov poskytol podporu ako minister s plnou mocou pre správu Slovenska, keď sa usiloval spolu s Ferdišom Jurigom presadiť myšlienky demokratizácie katolíckej cirkvi na Slovensku. OLEXÁK, Peter. Reformné hnutie nižšieho katolíckeho kléru v čase vzniku prvej Československej republiky. In *Duchovný pastier. Revue pre teológiu a duchovný život*, roč. 98, č. 8, 9, 10, 2017, s. 361-371.

²² SNA Bratislava, f. Vavro Šrobár, k. 12, č. 77, s. 72.

²³ SNA Bratislava, f. Demokratická strana II., k. 1, č. 47; ŠUTAJ, ref. 6, s. 260-266, dok. č. 71; MINAROVIC, Vznik a vývoj Strany slobody, s. 190. Ako ukázali už prvé rokovania po návrate slovenských katolíckych biskupov z Prahy, Šrobár nebol akceptovateľný na čele novej strany. Biskupi namiesto neho preferovali katolíckych demokratov Emanuela Böhma, Ivana Pietora a Kornela Filu. Porov. AMV ČR Praha, č. 305-145-1.

²⁴ SYRNÝ, Vzťah komunistickej strany, s. 141.

²⁵ SNA Bratislava, f. S, k. 42 (S - 439), č. 8.

²⁶ V Ilave sa spolu s Tománkom ocitli aj katolícki kňazi Ľudovít Okánik, Augustín Pozdech, Pavel Žiška a viacerí redemptoristi. Porov. GÁL-PODDUMBIERSKÝ, Ján. Z kalicha utrpenia. Rozpomienky na zážitky v koncentračnom tábore v Ilave. Komárno: b. v., 1947.

²⁷ Takéto postoje boli pochopiteľné, keďže vychádzali z oficiálneho stanoviska cirkvi ku katolíckemu reformizmu, v ktorom sa Tománek angažoval v období rokov 1918 - 1920, ale aj interpretácie rozchodu s Hlinkom v roku 1929, následkom čoho bol postihnutý cirkevným trestom suspenzie. Tománkovo počínanie sa v minulosti tiež preberalo na stránkach periodickej tlače a nie všetko bolo dementované. Porov. HOLEC, Roman. Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť. Martin: Matica slovenská, 1997, s. 109, 208-211; HERTEL, Vzostupy a pády, s. 23n. K suspenzii: Archív Trnavskej arcidiecézy Trnava, f. Apoštolská administratúra trnavská, 1929, INT 11/48 adm.

²⁸ ŠUTAJ, ref. 11, s. 17.

a schválili program.²⁹ Žiadosť o prijatie strany za člena NF doručili jeho sekretariátu 5. marca 1946.³⁰ Šrobár ani Tománek neboli medzi signatármi novej strany. Dôvody urýchleného konania boli viaceré, no najpregnantnejšie to vyjadril kanonik Cvinček: „... narazil [som] na také ťažkosti a prekážky, s ktorými nebolo možné robiť kompromisy.“³¹ Etablovanie strany nebolo celkom úspešné. NF žiadal zmeniť názov, „nakoľko v zmysle záverov rokovania NF 12. 3. 1946 bod. 3 nijaká politická strana nemá byť organizovaná na konfesijnom, t. j. náboženskom základe“, a podpísať vyhlásenie, že strana bude naplňať Košický vládny program. K ďalším úlohám patrilo: jasnejšie sformulovať postoj strany k ČSR, demokracii, procesu s Jozefom Tisom, zoštátneniu priemyslu a školstva.³²

Zápas o konfesionálny ráz nového politického subjektu sa ukazoval ako kľúčový. Predpokladalo sa, že tento moment bude vytvárať silnú treciu plochu v konfrontácii s ostatnými politickými hnutiami. Neodvratne to k tomu aj smerovalo. Činitelia DS vo svojom tlačovom orgáne vydali vyhlásenie: „Sme proti strane založenej na konfesijnom základe. Táto strana by sa po čase stala obnovenou stranou ľudovou, ktorá sa tak skompromitovala v očiach celého slovenského národa. Keby na čele strany stál i sebelepší vlastenec, partizán, človek, ktorý to myslí s ČSR úprimne, mocný prúd zdola by ho zmietol.“³³ Kanonik Cvinček a za ním stojaca skupina sa ocitli pod veľkým tlakom, a to tak vo vnútri vznikajúcej strany, ako aj zo strany DS a biskupov. Prenikali hlasy, že strana nevznikla z potreby slovenských občanov, ale zásahom zhora, pomocou českej politickej kliky, čím mali na mysli Šrobára a čechoslovakisticky orientovaných politikov. Skutočnosť bola zrejme iná. SSL vznikla najmä vďaka tichému súhlasu KSS, ktorá s ňou mala svoje plány.³⁴ Cvinček a jeho skupina už tajne i oficiálne rokovali s vedúcimi činiteľmi DS, čo vyústilo do podpísania vzájomne výhodnej dohody, ktorá priniesla zásadnú zmenu do procesu konštituovania SSL.³⁵ Prijatím tzv. Aprílovej dohody nielenže časť skupiny okolo Cvinčeka rezignovala na ďalšie angažovanie sa v novozaloženej strane a odvolala podpisy spod jej prihlášky do NF, ale zmenila svoj kurz a začala na novú stranu útočiť.³⁶

²⁹ SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 52, č. 61; Ohlas Strany slobody k slovenskému národu. In Sloboda, roč. 1, č. 1 (14. 4. 1946), s. 1.

³⁰ Prihlášku podpísal kanonik a poslanec A. Cvinček, povereník pôšt K. Filo, poslanci P. Blaho, J. Beharka, J. Kempný, J. Gašperík a člen SNR J. Brúha. SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116.

³¹ CVINČEK, Andrej. V duchu demokratickej jednoty. In Čas, roč. 2, č. 81 (7. 4. 1946), s. 1.

³² SNA Bratislava, f. ÚP SNR, k. 114, č. 116. Odpoveď predstavovalo verejné vystúpenie poslanca P. Blaha v Národnom zhromaždení 9. 4. 1946, ktorým mal rozptýliť pochybnosti o SSL. Porov. Digitální knihovna. Dočasné NS RČS 1946 – 1948, stenoprotokoly, 45. schůze (9. 4. 1946). Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/045schuz/s045004.htm>> [14. 8. 2018].

³³ Vyhlásenie. In Čas, roč. 2, č. 58 (19. 3. 1946), s. 1.

³⁴ PETRANSKÝ, Ivan. Štát a katolícka cirkev na Slovensku 1945 – 1946. Nitra: Garmond, 2001, s. 262-267.

³⁵ CVINČEK, V duchu demokratickej jednoty, s. 1. Zdržanlivý postoj k vytvoreniu katolíckej strany bol uverejnený aj v Katolíckych novinách: „Mnohí sa pýtajú, či budú mať katolíci svoju stranu. Naším prvoradým poslaním nateraz nie je politická strana.“ Katolícke noviny, roč. 2, č. 12 (24. 3. 1946), s. 1.

³⁶ Dohoda bola prezentovaná verejnosti 5. 4. 1946 v reakcii na vznik Strany slobody. PETRANSKÝ, ref. 34, s. 48-52.

Táto kríza otvorila priestor pre nástup konzervatívne orientovaného Tománka. Po odstúpení väčšej časti zakladateľov Kresťansko-republikánskej strany vstúpili do strany Šrobár s Blahom, ktorí v nej z rôznych dôvodov videli realizáciu svojich politických plánov. Šrobárovi v tom čase nevyšli rokovania s predstaviteľmi Československej sociálnodemokratickej strany, pričom počítal s jej založením na Slovensku, a Blaho mal za sebou zaujímavé stretnutia spojené s finančnými ponukami od národných socialistov, ktorí sa pokúšali vytvoriť vlastnú stranu, ale napokon sa ich ambície rozplynuli v DS a SSL.³⁷ Blaho navyše patril medzi signatárov Kresťansko-republikánskej strany a bol pri nej od samého začiatku. So Šrobárom ho spájala činnosť v predsedníctve DS, ale aj odbojovej skupine Flora, podobne ako odboj a katolícky akcent ho spájali s Tománkom. Napokon trojica Šrobár, Blaho, Tománek vytvorila dočasné direktorium SSL.

Novovzniknutá strana sa ocitla v ťažkej situácii nielen pre odchod väčšiny svojich zakladateľov, čo poznačilo verejnú mienku a názor na mladú stranu, ale aj v dôsledku útočnej kampane DS a nedostatku času, keďže strana sa objavila na verejnej scéne len šesť týždňov pred voľbami. Tománek nastúpil takpovediac do rozbehnutého vlaku. Jeho aktivity viedli dvoma smermi. Prvý predstavovala snaha o vnútornú konsolidáciu pomerov a stabilizáciu hnutia a druhá smerovala k organizovaniu predvolebnej kampane. Tománek začal postupne preberať vedúcu úlohu, čo potvrdil aj jeden zo zakladateľov Dionýz Chmelo.³⁸ Ukázalo sa, že disponuje prirodzenými vlohami, jednak vďaka skúsenostiam z predchádzajúcich politických zápasov, jednak pre svoju povahu a temperament, ktorý sa prejavil počas príprav na zjazd strany. Okrem toho Šrobár nechcel stáť v centre nového politického subjektu, ale ani prevziať na seba celú zodpovednosť z dôvodu iných záväzkov, a to najmä vo vláde, čo v SSL posúvalo viac dopredu Tománka.³⁹ Tománek zas musel potlačiť svoj postoj k sociálnej demokracii. Uvedomoval si, že najdôležitejšie bude zachovať konsenzus v nádeji, že zjazd dorieši ostatné.

Šrobár po prijatí SSL za štvrtého člena NF vytvoril v Dočasnom národnom zhromaždení poslanecký klub SSL, do ktorého vstúpili aj odídenci z DS Pavol Blaho, Ján Slávik a Ján Beharka. Z hľadiska formovania štruktúry NF bola týmto politická scéna na Slovensku uzavretá. Tománek podpísal programové vyhlásenie strany už z prvého miesta dočasného predsedníctva SSL.⁴⁰ Zostalo v pôvodnej a nezmenenej podobe, ako ho skoncipovali predstavitelia Kresťansko-republikánskej

³⁷ Julius Firt (pôvodne Fürth), významný český politik Československej strany národnosocialistickej, ponúkol Blahovi 18 miliónov korún. Podľa Štefana Šutaja je dokázateľné, že Blaho najmä v prvom období zabezpečoval činnosť SSL z neznámych zdrojov, ktorých pôvod sa nepodarilo odhaliť ani štátnej bezpečnosti. Porov. ŠUTAJ, ref. 6, s. 19.

³⁸ Chmelo bol ružomerským lekárom a patril k zakladajúcim členom SSL. Počas vojny bol príslušníkom Čsl. armádneho zboru v ZSSR. SNA Bratislava, f. S, k. 42 (S - 439), č. 8; ŠUTAJ, ref. 6, s. 175-176, dok. č. 41.

³⁹ ŠUTAJ, ref. 6, s. 184-193, dok. č. 53 a 54.

⁴⁰ Za Tománkom nasledovali: Pavol Blaho, Ladislav Škoda, Jozef Dieška, Jozef Brúha, Tibor Šabo, Dionýz Chmelo, Ján Beharka, Jozef Hanzel, Emil Šaršún, Július Gašperík, Peter Gula, Jozef Chmura, Ján Gazdík, Pavol Polák, Karol Blanár, Teofil Bažáni, Karol Folta a Emil Klein. Porov. Ohlas Strany slobody k slovenskému národu. In Sloboda, roč. 1, č. 1 (14. 4. 1946), s. 1.

strany. Takto ho aj s menami signatárov uverejnilo prvé číslo tlačového orgánu SSl, ktoré vychádzalo od 14. apríla 1946 pod príznačným názvom Sloboda.⁴¹

Voľby v máji 1946

Dňa 27. apríla 1946 vyšiel v Slobode Tománkov článok, ktorým povzbudzoval slovenskú verejnosť, aby sa zúčastnila na voľbách: „Ešte nikdy voliči pri voľbe nerozhodovali nad tak dôležitou vecou a ešte ani jedna voľba sa nekonala vo vážnejšej chvíli než teraz. Veru, Slováci, bratia, vo vašich rukách, vo vašej hrsti je celá budúcnosť nášho slovenského národa.“⁴² Ako bolo možné čítať v ostatných číslach Slobody, Tománkova predvolebná stratégia bola rozpracovaná na vidiecky a roľnícky ľud, „pre-siaknutý ideou kresťanstva“. Počas predvolebnej kampane zaznievali jeho slová: „Chceme spravodlivosť. Chceme spravodlivé roľnícke, robotnícke a remeselnícke, živnostenské zákony. [...] Áno, chceme bojovať za roľníctvo.“⁴³ V straníckej centrále vládla eufória, že SSl by mohla byť vďaka katolíckemu vidieku a roľníkom najsilnejšou slovenskou stranou.⁴⁴

Tománek mal povest' experta na oblasť kresťansko-sociálneho hnutia a v SSl bol uznávanou autoritou aj vďaka skúsenostiam poslanca Národného zhromaždenia. Už v minulosti sa snažil pretkávať svoje politické aktivity opornými bodmi. K pomocným pilierom jeho politickej činnosti patrila práca v katolíckych spolkoch, zakladanie a riadenie malých družstevných podnikov a peňažných úverových ústavov. Vrcholom bolo založenie Seredskej ľudovej banky, ktorá v tridsiatych rokoch patrila k úspešným finančným ústavom na Slovensku.⁴⁵ Okrem toho v roku 1914 spolu s Hlinkom a Vojtaššákom založil Slovenskú katolícku jednotu vo Viedni a bol jej prvým predsedom.

V skutočnosti predvolebná realita nebola mladej strane priaznivo naklonená. Propagačné noviny sa vracali s poznámkou „adresát neprijíma“, plagáty SSl boli strhávané a prelepované agitačnými plagátmi iných politických subjektov. Dokonca podľa informácií z dobových novín predseda istého okresného národného výboru vydal nariadenie, podľa ktorého sa miestne národné výbory mali postarať, aby bol propagačný materiál SSl odstránený a šíritelia oznámení Národnej bezpečnosti.⁴⁶

SSl vstúpila do predvolebnej kampane v krajne nepriaznivých podmienkach. Nielen pre nedostatok času, prostriedkov a personálu, ale aj následkom vyhrotených útokov DS, ktorá ju považovala za svoju konkurenčnú stranu s pravicovým programom. Činitelia SSl dementovali podozrenia zo spolupráce s KSS

⁴¹ Rovnaký názov však mal v minulosti ústredný tlačový orgán Národne-republikánskej strany roľníckej, neskôr premenovanej na Slovenskú národnú a roľnícku stranu. Toto periodikum vychádzalo od roku 1918 v Skalici, ale 20. 8. 1921 sa spojilo s časopisom Slovenská vlasť. Hlavným a zodpovedným redaktorom ústredného orgánu SSl bol poslanec SNR Jozef Hanzel. Išlo o denník, ktorý vychádzal denne okrem pondelka. Do konca roka 1946 vychádzal na štyroch stranách a potom na šiestich.

⁴² TOMÁNEK, ref. 5.

⁴³ TOMÁNEK, ref. 5.

⁴⁴ Prečo sme založili Stranu slobody. In Sloboda, roč. 1, č. 11 (28. 4. 1946), s. 1.

⁴⁵ KAČKOVIČOVÁ, Mária. Seredská ľudová banka. In Biatec, 2006, roč. 16, č. 1, s. 31.

⁴⁶ Pre náš program nie sú neprekonateľné prekážky. In Sloboda, roč. 1, č. 27 (19. 5. 1946), s. 3.

a nejasného financovania. Tománek deklaroval, že strana „sa nikomu ničím neza-
viazala, od nikoho nič neprijala a po veľkých ťažkostiach je dnes konečne tu“⁴⁷, čím iba
potvrďoval neľahkú pozíciu strany.

SSI sa programovo hlásila k odkazu Kresťansko-republikánskej strany, čo
uverejnil aj manifestačný *Ohlas SSI k slovenskému národu*. Programové postuláty
strany tvorilo budovanie národného a štátneho života na zásadách kresťanského
svetonázoru, úsilie o zdravý rozvoj v hospodárskej a sociálnej oblasti, zvýšenie
životnej úrovne, primeraná mzda, zhodnotenie práce roľníkov, pozemková re-
forma, zjednodušenie štátnej administratívy, zlepšenie postavenia štátnych a ve-
rejných zamestnancov, ochrana súkromného vlastníctva, podpora podnikania
a družstevníctva, vylúčenie stranických vplyvov z kultúrnej politiky, zbavenie
občana strachu a núdze, povinná náboženská výchova na školách, usporiadanie
vzťahov Čechov a Slovákov na princípe rovného s rovným, uskutočňovanie zá-
sad Košického vládneho programu a dôsledná očista verejného života od osôb,
ktoré sa ľudsky a politicky skompromitovali v predchádzajúcom režime.⁴⁸

Strane nechýbalo akčné vedenie. Tománek sa ochotne zapojil do riadenia stra-
ny, v ktorej programe videl príležitosť pre katolíkov. Jeho politický profil bol po-
značený práve takýmito konzervatívnymi kresťanskými hodnotami, do ktorých
od konca 19. storočia nielenže vrástol, ale reprezentoval ich elitnú súčasť. Okrem
toho významnú rolu zohrával aj jeho hlboký celoživotný postoj spojený s kňaz-
stvom, ktorý organicky prelínal so záujmom o národ. Ukázalo sa to aj v jeho pred-
volebných vyhláseniach v apríli 1946, podľa ktorých „svet sv. Cyrila a Metoda musí
sa vzkriesiť. Vierou a právom cyrilometodejským, apoštolátom cyrilometodejským chceme
posvätiť reč našu, národ náš, posilniť nášho ducha, aby sme obstáť mohli v búrkach bu-
dúcich časov. Toto je a musí byť náboženským obsahom našej strany, Strany slobody. Tak
posvätime národ náš, reč našu, štát náš, ľud náš“⁴⁹.

Tománek sa zapojil do vytvárania organizačného poriadku SSI a pred zjaz-
dom predsedal všetkým kľúčovým poradám. Od zjazdu sa očakávalo, že vytvorí
medzník, ktorý prevedie stranu do druhej fázy a odlíši ju od predchádzajúceho
obdobia. Napriek úsiliu predstaviteľov SSI k takémuto vymedzeniu a striktnému
oddeleniu dvoch období nedošlo. Tománek nebol za zmenu charakteru strany,
resp. odklon od jej pôvodného kresťanského programu. Vďaka takýmto a podob-
ným expozíciám zahraničie nadobúdalo dojem, že SSI bola stranou katolíkov.⁵⁰

Denník SNR Národná obroda upozorňoval, že SSI naďalej používala ne-
schválený názov Kresťansko-republikánska strana, čím vyjadril obavu z nábo-
žensko-separatistických snáh mladej strany, ktoré odsúdil aj NF.⁵¹ Samozrejme,
takéto výčitky nebolo možné bagatelizovať. Mohla za ne nedôsledná redakcia
niekoľkých článkov v prvých číslach Slobody, ktoré vyšli spod pera zakladajú-
cich členov strany. Aby strana nedoplácala na takéto upozornenia, kritiku prijala

⁴⁷ Prečo sme založili Stranu slobody. In Sloboda, roč. 1, č. 11 (28. 4. 1946), s. 1.

⁴⁸ Ohlas Strany slobody k slovenskému národu. In Sloboda, roč. 1, č. 1 (14. 4. 1946), s. 1.

⁴⁹ TOMÁNEK, ref. 5.

⁵⁰ Archív Ministerstva zahraničných vecí (ďalej AMZV) Praha, f. Teritoriální odbor (ďalej TO) Va-
tikán, k. 85, ale aj AMZV Praha, f. TO Vatikán 1945 – 59, k. 13.

⁵¹ Ohlas novozaloženej Strany slobody. In Národná obroda, roč. 2, č. 90 (16. 4. 1946), s. 1.

a rešpektovala. Vo všeobecnosti možno povedať, že tlačový orgán SSL sa snažil budovať formát seriózneho a vyváženého periodika.

Tománek ako člen direktória bol za kultúrnu predvolebnú kampaň bez politikárčenia a konfliktov.⁵² Program strany sa začínal vyhlásením: „*Vychádzajúc z úsilia zapojiť všetkých, ktorí chcú uskutočňovať naše programové zásady, opierajúce sa o kresťanský svetonáhlad, obraciame sa na všetky vrstvy nášho národa, aby išli s nami budovať takú Československú republiku, ktorá sa stane pokojným, šťastlivým domovom všetkých príslušníkov slovenského a českého národa.*“⁵³ Zásada slobody náboženského presvedčenia nebola len doménou Tománkovej strany, ale aj podstatnou súčasťou kampane DS a KSS. Obe vyhlasovali, že dajú veriacim a cirkvám všetko, čo je potrebné na rozvoj náboženstva, pričom ostatné strany v tejto otázke iba klamú.⁵⁴

Možno povedať, že Tománek v posledných týždňoch pred voľbami vykonal najdôležitejšiu časť práce pre SSL. Členstvo v predsedníctve od neho vyžadovalo množstvo systematickej práce v zázemí, získaval starších a skúsených politikov, ale aj mladších spomedzi katolíckej inteligencie, pomáhal svojimi radami a skúsenosťami, viedol rokovania s názorovými skupinami, ktoré určovali ideové zameranie strany, a pracoval na jej sfunkčnení.⁵⁵ Keďže bolo potrebné eliminovať počiatkové názorové odlišnosti, navrhol vytvoriť užší výbor. V ňom pracoval na konsolidovaní pomerov a vytvorení spolupráce medzi frakciami, aby sa predišlo situácii, ktorá vznikla v DS pred Aprílovou dohodou. Toto grémium malo tiež kľúčovú pozíciu pri obsadzovaní najvyšších straníckych postov a programovom smerovaní SSL. Hoci korešpondencia prezrádzala, že stretnutia sa niesli v priateľskom ovzduší, dalo sa predpokladať, že ťažkosti nastanú pri zostavovaní kandidátok.⁵⁶

Užší výbor sa schádzal až do 5. mája 1946, keď sa v Bratislave uskutočnil stranícky zjazd. Delegáti si na ňom zvolili predsedníctvo strany. Tománek sa stal jeho súčasťou.⁵⁷ Okrem predsedníctva štruktúru strany tvorili oblastné výbory prispôbené volebným krajom, okresné výbory a miestne organizácie. Najpodstatnejšie

⁵² Zásada mravnosti v politike. In Sloboda, roč. 1, č. 4 (18. 4. 1946), s. 1.

⁵³ Ohlas Strany slobody k slovenskému národu, s. 1.

⁵⁴ Dokladom boli napríklad ideologicky manipulované články povereníka Husáka, snažiace sa odvrátiť pochybnosti katolíckych voličov o potláčaní cirkvi a náboženského života. „Na hlavu boli porazené všetky propagačné lži. Povedali sme jasne a dôsledne: sme za náboženskú slobodu. Komunistický povereník vnútra povolil katolícku tlač, komunistický povereník školstva trval na tom, aby sa náboženstvo vyučovalo na školách. Čo je božie Bohu, čo je cisárovo, cisárovi. Tak sme to žiadali. Nič neprekáža veriacemu občanovi, aby svoje politické, sociálne a národné požiadavky uplatňoval cez našu stranu.“ HUSÁK, Gustáv. Vzkriesenie a mier. In Pravda, roč. 3, č. 92, 1946, s. 1-2. Podobné články: Za náboženskú znášanlivosť. In Pravda, roč. 3, č. 99 (1. 5. 1946), s. 3; Na slovičko. In Pravda, roč. 3, č. 115 (24. 5. 1946), s. 2.

⁵⁵ ŠUTAJ, ref. 6, s. 175-176, 205-206, dok. č. 41, 53, 54.

⁵⁶ SNA Bratislava, f. S, k. 42 (S - 439), č. 8.

⁵⁷ Ďalšími boli: Pavol Blaho, Jozef Brúha, Jozef Hanzel, Ján Beharka, Jozef Dieška, Tibor Šabo, Ivan Lančarič, Karol Blanár, Ladislav Bačkor, Ján Baník, Vojtech Róbert Bunda, Ladislav Škoda a Július Gašperík. Štefan Šutaj uvádza, že „Šrobár vystupoval v tom čase len ako čestný predseda“. Porov. ŠUTAJ, ref. 6, s. 26. Tlačový orgán strany však 1. 6. 1946 tvrdil, že má len dočasné vedenie a minister financií v ňom nie je. Porov. Mylné informácie o vedení Strany slobody. In Sloboda, roč. 1, č. 37 (1. 6. 1946), s. 1.

však bolo, že zjazdom sa vytvorili predpoklady na vstup do predvolebnej kampane s konkrétnymi menami.⁵⁸

Ďalšou významnou skutočnosťou bolo vytvorenie Klubu akademikov SSl. V SSl zaznievali hlasy, že ak sa nepodarí dať dokopy tím kompetentných odborníkov, ľahko sa môže stať, že chaos na spoločenskej úrovni prerastie do dlhoročnej krízy. Tománek ochotne prijal úlohu predniesť na ustanovujúcom zasadnutí Klubu úvodný referát.⁵⁹ Tento fakt naznačoval aj Tománkovu orientáciu na mestské a intelektuálne prostredie, ktoré ho vždy priťahovalo, a teda nielen zameralie na vidiek a roľníctvo. Stretnutie sa konalo v priestoroch Katolíckej charity v Bratislave. V prejave sa snažil prítomných akademikov mobilizovať a získať pre záchranu katolíckeho školstva. Tvrdil, že SSl môže v tejto veci priniesť rozuzlenie, a nabádal k spojeniu síl. V SSl videl taktiež príležitosť pre veľkú časť slovenského katolíckeho voličstva. Podľa neho SSl predstavovala možnosť vyjadriť svoj nesúhlas s počínaním iných strán či ich nedostatočnými riešeniami. Znakom mravnosti a bezúhonnosti SSl mali byť členovia na kandidátke do Ústavodarného národného zhromaždenia (ÚNZ).⁶⁰

Počas stretnutia sa polícia postarala o incident, keď počas prejavu generálneho tajomníka SSl a poslanca Brúhu vtrhla do miestnosti, kde sa konalo rokovanie. Niektoré dobové interpretácie v tom videli signál, že SSl sa ocitla vo veľkej defenzíve.⁶¹ Prvé májové dni mal ústredný denník Sloboda plno práce s tým, aby obhájil stranu pred útokmi štvavej kampane, ktorú pri prvomájových oslavách rozpútali najmä predstavitelia KSS. SSl musela upokojuvať a vysvetľovať: „*Sme rovnoprávnou zložkou Národného frontu, ideme do volieb ako riadna štátotvorná strana a nechceme nič, čo by bolo proti vládnemu košickému programu. Chceme len jedno, aby pri výstavbe a riadení vecí národa aj štátu mali slovo i naše kresťanské zásady, ku ktorým sa hlási taká veľká časť, väčšina slovenského národa. Chceme, aby pri usporadúvaní nášho štátnopolitického života mali slovo aj tí slovenskí katolíci, evanjelici atď., ktorí sa proti demokracii a republike nijako neprevinili a ktorí boli doteraz vynechávaní z politického vedenia len preto, že prehnaným generalizovaním a obviňovaním z fašizmu neboli pripustení nikde napriek zásluhám či už v odboji so zbraňou, alebo inou činnosťou. Chceme však aj to, aby sa už raz dala možnosť úprimnej a činorodej práci všetkým, ktorí uznali svoj politický omyl a chcú statočne ako kresťania pracovať na blahu a povznesení nášho národa a našej obnovennej vlasti s bratmi Čechmi na princípe kresťanskej lásky a spravodlivosti. Toto je naše stanovisko a toto je náš politický program.*“⁶²

Aj napriek vyššie uvedeným skutočnostiam a úlohe straníckej tlače pred voľbami Tománek len občasne spolupracoval s redakciou novín. Denník Sloboda bol v tom čase zároveň jeho jedinou publicistickou tribúnou. Tománek však nepatril k sústavným dopisovateľom a ani z argumentačného hľadiska neprinášal veľa nového. Redakcia Národnej obrody to okomentovala ironicky – „*Ujko F. Tománek*

⁵⁸ ŠUTAĽ, ref. 57.

⁵⁹ TOMÁNEK, ref. 5; Záujem akademikov o Stranu slobody. In Sloboda, roč. 1, č. 25 (17. 5. 1946), s. 2.

⁶⁰ Strana do volieb poslancov ÚNZ nominovala tridsaťšesť kandidátov, štyroch za každý volebný kraj. Kandidáti vzišli zo straníckych primárok konaných v Žiline 16. 5. 1946. Porov. Strana Slobody predstavuje bojovníkov kresťanského Slovenska. In Sloboda, roč. 1, č. 24 (16. 5. 1946), s. 2.

⁶¹ Záujem akademikov o Stranu slobody. In Sloboda, roč. 1, č. 25 (17. 5. 1946), s. 2.

⁶² Dať slovo aj katolíkom. In Sloboda, roč. 1, č. 16 (5. 5. 1946), s. 1.

zaspal“⁶³. Problémom nebol iba Tománkov vek, ale aj stratégia strany a nová situácia v redakcii, v ktorej pôsobila mladá katolícka inteligencia. Kým Tománek ako redaktor Slovenských ľudových novín mohol svoje príspevky zaradiť do jednotlivých čísel priamo, v redakcii Slobody to nešlo bez prostredníka. Okrem toho usmerňovanie Tománka a vplyv na neho potvrdil aj Dionýz Chmelo, člen predsedníctva.⁶⁴

Na isté napätie v strane medzi Tománkom a mladšou generáciou poukázal aj list rímskokatolíckeho kňaza Štefana Janegu, v ktorom žiadal svojho spolurodáka, Vojtecha Róberta Bundu, notára v Bošáci, „aby ste i do budúcnosti vždy obhajovali tú tománkovskú líniu. Mne sa tie reči tých mladých pánov nepáčia“⁶⁵. Najvypuklejšie sa to prejavilo v momente, keď univerzitný docent Jozef Dieška vystúpil s návrhom na vytvorenie výraznejšieho ideového a sociálneho programu, aby sa SSl dostala „aspoň o niečo viac doľava“, než bola v tom čase DS. Takouto snahou narazil na ideovú odlišnosť a nechotu Tománka.⁶⁶ Hlavným Tománkovým argumentom proti Dieškovi bolo, že SSl si má zachovať svoj program kresťanskej obrody, ktorý má byť jej základným ideovým pilierom.⁶⁷

Po schôdzach predsedníctva zostával v Tománkovi čoraz väčší pocit sklamaní z roztrieštenosti strany a zmenených postojov jej kľúčových predstaviteľov, čo vytváralo veľmi netolerantné prostredie. Nepriaznivo vnímal odmietavé postoje mladších kolegov voči ideám kresťanskej demokracie a kritizoval ich pokrokárske tendencie, ktoré považoval za prezlečené prejavy materializmu a liberizmu. Napätia sa rodili tiež z celkového hľadania smeru SSl a v dôsledku nástupu mladších straníckych kádrov orientovaných prošrobárovsky.⁶⁸ Tománek svoje ťažkosti vyjadril v liste: „Všetko je namierené proti bývalým ľudákom. Podporte prosím našich ľudí, ktorí majú čistý štít, a zamedzte tomu, aby sa plietol ešte väčší bič na nás katolíkov.“⁶⁹ Nebolo žiadnym prekvapením, keď sa šrobárovec Július Gašperík u generálneho tajomníka KSS pričínal o zamietnutie Tománkovej kandidatúry do parlamentu.⁷⁰ Jednou z príčin bola aj zväčšujúca sa Tománkova stigma „bývalého ľudáka“, ktorú už v tom čase výrazne reflektovali noví tribúni povojnovej ČSR. SSl sa vo svojich radoch usilovala o udržiavanie „čistého štítu“. Ten nebol iba podmienkou členstva v strane, ale aj Tománkovým krédom: „Preto musíme sa snažiť, aby naša strana bola stranou výlučne charakterných ľudí, ľudí túžiacich po pokoji, ľudí s otvoreným jednaním a čistým štítom.“⁷¹

To, čo zvyšovalo dôvod na opatrnosť voči takým osobnostiam, ako bol Tománek, na ktoré by mohla doplatiť celá strana, boli súdne procesy riadené

⁶³ Ujko F. Tománek zaspal. In Národná obroda, roč. 2, č. 182 (11. 8. 1946), s. 8.

⁶⁴ SNA Bratislava, f. S, k. 42 (S - 439), č. 8. ŠUTAJ, ref. 6, s. 175-176, dok. č. 41.

⁶⁵ ŠUTAJ, ref. 6, s. 206, dok. 54.

⁶⁶ O našom „komunizme“. In Sloboda, roč. 1, č. 31 (24. 5. 1946), s. 1.

⁶⁷ Slovenskí katolíci na rázcestí. In Sloboda, roč. 1, č. 46 (16. 6. 1946), s. 2; MINAROVÍČ, Vznik a vývoj Strany slobody, s. 197.

⁶⁸ Tvorila ich skupina mladej katolíckej inteligencie na čele s J. Dieškom. Viac: ŠUTAJ, ref. 6, s. 34.

⁶⁹ ŠUTAJ, ref. 65.

⁷⁰ SYRNÝ, Marek. Stranícko-politická scéna na Slovensku v rokoch 1944 - 1948. In PEKNÍK, Miroslav (ed.). Dr. Vavro Šrobár - politik, publicista a národnoosvetový pracovník. Bratislava: Ústav politických vied SAV, 2012, s. 597.

⁷¹ SNA Bratislava, f. S, k. 42, (S - 439), č. 8; PAVELKA, Ján V. Strana slobody. b. m.: b. v., 1946, s. 2.

retribučnými súdmi.⁷² Pokiaľ sledujeme Tománka, už pred skončením vojny registroval narastajúcu animozitu a tlak proti reprezentácii bývalého režimu, keďže ju bez rozlišovania označovali nálepkou ľudáctva, ktorá nadobúdala hanlivý význam. Vnímal to ako cielený boj proti katolíckej cirkvi a jeho obava korešpondovala s väčšinovým znepokojením slovenského katolíckeho kléru.⁷³ Napriek narastajúcej protikatolíckej kampani sa Tománek rozhodol nevzdať a svoje odhodlanie pokračovať vyjadril v liste straníckemu kolegovi Bundovi aj krátko pred voľbami: „*Cesta naspäť nemožná! Ste klamaný, naši neprajníci... prišli s návrhom, aby boli predĺžené ľudové súdy (povereník Štefánik), kto bude potom našich ľudí vymáhať?*“⁷⁴ Napriek tomu sa mal hlavný politický zápas v májových voľbách odhrať medzi KSS a DS, takže Tománkove pokusy vzhľadom na konzervatívne postavenie SSl nemohli priniesť veľké ovocie.

Po voľbách

Aj keď SSl nezískala výrazný volebný výsledok, vydala vyhlásenie, že pre politickú stranu „*Bohom zverenú do opatery mladých, minulosťou nezašpinených nadšencov*“ je to povzbudivý začiatok.⁷⁵ Je pochopiteľné, že takéto a podobné vyhlásenia mali upokojiť stranícky elektorát. Denník Sloboda písal o morálnom a čestnom víťazstve, o nádejných a optimistických vyhlídkach do budúcnosti a sľubnom raste SSl. V centrále strany však vládlo rozčarovanie, dokonca sa hovorilo o smútku nad premrhanou historickou príležitosťou slovenského katolicizmu.⁷⁶ Podľa výsledkov sčítania SSl získala 60 195 hlasov z celkového počtu 1 612 216 voličov, čo bolo 3,73 %.⁷⁷

Keďže voľby predstavovali dôležitý medzník aj v Tománkovej straníckej angažovanosti, aspoň stručne treba zhrnúť, ktorým smerom sa uberali analýzy činiteľov SSl po voľbách. Nevýrazný úspech nebol podľa nich dôsledkom neschopnosti vedenia a malej aktivity členov, ale „*hriešnej nenávisťi politických rivalov voči mladej strane, ktorá vyšla na scénu len 6 týždňov pred voľbami*“⁷⁸, ako aj nízkej úrovne

⁷² ŠKUTOVÁ, Daniela. (Ne)slobodné parlamentné voľby 1946 a ich spoločensko-politické konzekvencie v boji o demokraciu a charakter štátnosti. In SYRNÝ, Marek (ed.). Rok po vojne a Európa v roku 1946. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2017, s. 212-216; OLEXÁK, Peter. Snahy Československa a Vatikánu odvolať biskupa Jána Vojaššáka v rokoch 1945 – 1950. In Studia Theologica, 2013, roč. 15, č. 1, s. 47-73; PETRANSKÝ, Štát a katolícka cirkev na Slovensku, s. 262-267.

⁷³ Konflikty kulminovali tesne pred parlamentnými voľbami na stránkach komunistickej Pravdy. Pozri Za náboženskú znášanlivosť. In Pravda, roč. 3, č. 99 (1. 5. 1946), s. 3; Na slovíčko. In Pravda, roč. 3, č. 115 (24. 5. 1946), s. 2; BENKO, Juraj. Socialistická ideológia v konfrontácii s religióznym slovenským prostredím v prvej štvrtine 20. storočia. In ŠUCHOVÁ, Xénia. Ľudáci a komunisti: Súperi? Spojenci? Protivníci?. Prešov: Universum, 2006, s. 9-11; PETRANSKÝ, ref. 34, s. 262-267.

⁷⁴ SNA Bratislava, f. S, k. 42 (S – 439), č. 8.

⁷⁵ Vyhrali sme český. In Sloboda, roč. 1, č. 35 (29. 5. 1946), s. 1.

⁷⁶ Slovenskí katolíci na rázcestí. In Sloboda, roč. 1, č. 46 (16. 6. 1946), s. 2.

⁷⁷ KRIVÝ, Vladimír. Výsledky volieb 1929 – 2016 za obce na Slovensku. Dostupné na internete: <http://sasd.sav.sk/sk/data_katalog_abs.php?id=sasd_2010001 sociálnych dát> [14. 8. 2018]. Podľa výsledkov uverejnených v dennej tlači z 26. a 29. 5. 1946 SSl získala 67 575 hlasov, teda 4,2 %. Tieto údaje sa však ukázali ako nepresné, pretože niektoré obce ohlasovali volebné výsledky v nesprávnom poradí. Porov. Konečný výsledok volieb z celej republiky. In Sloboda, roč. 1, č. 35 (29. 5. 1946), s. 1.

⁷⁸ Vyhrali sme český, s. 1.

politického povedomia a nezrelosti slovenského kresťanstva, ktoré „žiaľ, nedosahovalo stupeň kresťanského zmysľania a angažovania vo Francúzsku, Rakúsku či inde v Európe“⁷⁹.

Samozrejme, bolo potrebné vyrovnať sa s tým, ale jednou z hlavných príčin, ktorá sa podpísala pod slabý volebný výsledok, bol oficiálny pokyn katolíckej hierarchie, aby katolíci hlasovali za DS. Tománek ako dlhodobý kritik hierarchie sa vyjadril k tomuto kroku biskupov s neskrývaným dešpektom a veľmi kriticky.⁸⁰ Táto skutočnosť nebola, prirodzene, náhodná. Odpoveďou na otázku, prečo sa biskupi rozhodli nepodporiť SSL, hoci niektorých spájali s jej predstaviteľmi osobné kontakty⁸¹, bola obava z trieštenia hlasov katolíkov v kľúčových voľbách do ÚNZ. Navyše z vnútra strany sa tesne pred voľbami začali šíriť hlasy o jej rozkolísanej a nejasnej línii a zachádzaní do extrémov, o čom informovali vatikánske noviny *L'Osservatore Romano*.⁸² Na druhej strane volebné víťazstvo DS na Slovensku bolo možné považovať za ukážku jednoty a disciplíny katolíkov, na čom sa dalo stavať do budúcnosti: „Ved' je známe, že stačilo by vyhlásiť v posledný deň pred voľbami, že katolíci nevolia DS, ale Stranu slobody, a boli by zasa všetci poslúchli tento príkaz.“⁸³ Tománek v tom videl jeden z pilierov budúceho úspechu SSL: keď sa DS „prikloní k všetkému, čo vláda chce“, nastane príležitosť pre SSL.⁸⁴ Zatiaľ však so svojou snahou o konzervatívne smerovanie SSL neuspel a prehral. Navrhoval urobiť si „letnú prázdninovú prestávku“ a po chaotickom predvolebnom zápase mohlo dôjsť k potrebnej kryštalizácii strany.⁸⁵

Bolo otázkou času, kedy jednotlivé frakcie pristúpia k vyjasňovaniu si svojich zámerov.⁸⁶ O urýchlenie celého procesu sa postarali slovenskí komunisti, ktorí sa pokúšali o negáciu volebných výsledkov. S týmto zámerom spustila KSS nekompromisnú a mohutnú protiidácku kampaň na izolovanie slovenských demokratov vo vláde, ktorá zasiahla celé stranícke spektrum na Slovensku.

Tománek mesiac po voľbách vydal článok o vzťahu štátu a cirkvi. Možno ho zaradiť do kategórie politických prejavov, ktoré sa objavovali v povolebných podmienkach, v atmosfére očakávaní, ale i obáv z ďalšieho vývoja. „*My Slováci katolíci s Božou pomocou aj na poli politickom chceme pracovať na tom, aby duch kresťanskej viery celý spoločenský a štátny život našej vlasti prenikol, aby Cirkev naša štátom ani*

⁷⁹ Rovno do očí. Kto zvíťazí 26. mája? In *Sloboda*, roč. 1, č. 28 (21. 5. 1946), s. 2.

⁸⁰ TOMÁNEK, Florián. Aká má byť naša politika. In *Sloboda*, roč. 1, č. 85 (4. 8. 1946), s. 1.

⁸¹ Jozef Dieška a Tibor Šabo mali kontakty na biskupa Jána Vojtaššáka, ako tvrdí ŠUTAĽ, ref. 6, s. 40-41.

⁸² Vatikán o Strane slobody. Mylné informácie o vedení Strany slobody. In *Sloboda*, roč. 1, č. 37 (1. 6. 1946), s. 2; Vyhrali sme česť, s. 1; La giornata elettorale in Cecoslovacchia. In *L'Osservatore Romano*, roč. 86, č. 112 (27.-28. 5. 1946), s. 4. Beáta Katrebová-Bleková sa domnieva, že informátorom bol bývalý veľvyslanec Karol Sidor. KATREBOVÁ-BLEHOVÁ, Beáta. Voľby v roku 1946 na Slovensku v medzinárodno-politickom kontexte. In *Verbum historiae*. Bratislava: Katedra histórie, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 2016, č. 1, s. 28.

⁸³ Splnia požiadavky katolíkov? In *Sloboda*, roč. 1, č. 39 (4. 6. 1946), s. 1.

⁸⁴ TOMÁNEK, ref. 80, s. 1.

⁸⁵ TOMÁNEK, Florián. Využite prázdniny. In *Sloboda*, roč. 1, č. 65 (11. 6. 1946), s. 1.

⁸⁶ „Strana Slobody má len dočasné vedenie, ako sa o tom naša verejnosť môže presvedčiť z Ohlasu Strany slobody k slovenskému národu uverejneného v našej Slobode v čísle zo dňa 14. apríla t. r.“ Mylné informácie o vedení Strany slobody. In *Sloboda*, roč. 1, č. 37 (1. 6. 1946), s. 1.

potlačená, ani odstrkovaná nebola.“⁸⁷ V príspevku reflektoval negatívne dôsledky nejednoty katolíckeho politického tábora, ako aj obavy, že DS nebude schopná presadzovať záujmy katolíckej cirkvi a čeliť nebezpečenstvám zo strany komunistov.

Skupina, ktorá hájila podobné záujmy ako Tománek (Bačkor, Bunda), si ešte dočasne dokázala udržať vplyv na stranícku tlač prostredníctvom poslanca Jozefa Hanzela, ktorý bol hlavným redaktorom tlačového orgánu strany od jej začiatku.⁸⁸ Keďže Hanzel získal aj jedno z troch poslaneckých kresiel SSl v ÚNZ, stal sa tiež neformálne vedúcou postavou Tománkovej frakcie. Zbliženie Tománka s Hanzelom prebehlo na základe realistickej reflexie vlastných schopností a istej modifikácie kresťansko-sociálneho prúdu v SSl. Tománek v máji 1946 oslávil 69. narodeniny a enormné zaťaženie v súvislosti s voľbami sa začalo prejavovať aj na jeho zdraví.⁸⁹

Zrejme aj vďaka prítomnosti Tománkových sympatizantov v redakcii Slobody sa podarilo uverejniť niekoľko jeho článkov na titulných stranách. Bez toho, aby sme vstupovali do ich hlbšieho hodnotenia, rečnícky pátos a spomienky na poslanecké skúsenosti prvých decénií 20. storočia odhaľovali v ich pisateľovi starca, ale i opatrného a zdržanlivého politika. Pravdepodobne aj tu možno hľadať jeden zo zdrojov takmer permanentných sporov s mladšími straníckymi kolegami. Tománek sa uzatváral do svojich spomienok a uchýľoval sa k archaickej argumentácii typickej pre kazateľstvo konca 19. storočia.⁹⁰ V článku z 2. júla 1946 spomínal okrem iného aj na to, ako „*po prvej svetovej vojne minister školstva predostrel v pražskom parlamente návrh zákona, ktorým do škôl mala byť zavedená tzv. laická (svetská) mravoveda. S touto laickou mravovedou mienil minister Habrman odcirkevniť školy. A dôvodil, že vraj odcirkevnenie školy nebude škodiť výchove. Tento návrh zákona v parlamente silne podporoval istý univerzitný profesor – na meno sa nepamätám – a odvolával sa na etiku Kantovu oproti etike Kristovej. Ale trafila kosa na kameň! Nebohý pán arcibiskup Dr. Kordáč, vtedy poslanec, umlčal rečníka týmito slovami: „Čo? Vy chcete argumentovať etikou s etikou Kantovou oproti etike Kristovej? Kantova etika je ako drevená noha oproti živej nohe z mäsa.“ A či to nemáme potvrdené i skúsenosťou..., ako škodí deťom rozluka otca od matky, tak škodí výchove detí rozluka štátu od Cirkvi v škole, čiže tzv. odcirkevnenie školy. Žiaľ, sú aj v našom štáte ľudia, ktorí z nenávisťi radi by Cirkev zo školy vylúčili. Ale my, katolíci, kresťania, nie sme za túto rozluku, lebo vieme, že taká rozluka nebola by výchove na prospech. My vieme, že štát najviac môže vykonať vo výchove rozumu, ale čo sa výchovy srdca týka, tu najschopnejšia a najúčinnnejšia je činnosť Cirkvi v škole. (...) A preto komu na srdci leží sláva kríža Kristovho, česť a právo krvi, rod v budúcnosti, kto má v sebe iskru lásky k Cirkvi, kvapku krvi slovenskej, ten musí brániť cirkevné školy tak, ako dobrý otec bráni dieťa svoje, ako pobožný dobrý katolík vieru svoju, ako verný Slovák rod svoj, a nemôže byť za poštatnenie cirkevno-náboženskej školy“⁹¹. Tománkov záujem o zachovanie cirkevného školstva a jeho financovania spred roku 1938 potvrdzuje aj posledný článok v Slobode zo 4. augusta 1946.⁹²*

⁸⁷ TOMÁNEK, Florián. Cirkev a štát. In Sloboda, roč. 1, č. 51 (20. 6. 1946), s. 2.

⁸⁸ ŠUTAJ, ref. 6, s. 34.

⁸⁹ Archív Trnavskej arcidiecézy, f. Apoštolská administratúra trnavská, 1946, 234/46 adm.

⁹⁰ Ujko F. Tománek zaspal. In Národná obroda, roč. 2, č. 182 (11. 8. 1946), s. 8.

⁹¹ TOMÁNEK, Florián. Kresťanská alebo laická morálka? In Sloboda, roč. 1, č. 59 (2. 7. 1946), s. 1.

⁹² TOMÁNEK, ref. 84.

Hoci samotná SSl bola na periférii politického záujmu, reformisti všetkých odtieňov v strane sa zhodovali na tom, že Tománkovo krídlo v nej nemá budúcnosť. Zatiaľ čo tlačou hýbal súdny proces s Jozefom Tisom pred Národným súdom, o vplyv v SSl zápasila skupina okolo Beharku (bývalí šrobárovci) a skupina mladej slovenskej katolíckej inteligencie, reprezentovaná Dieškom. Práve členovia poslednej menovanej skupiny 28. novembra 1946 podpísali list adresovaný vedeniu strany. Vyjadrili ním nespokojnosť s organizačným zabezpečením a úrovňou riadenia SSl. Poukazovali na potrebu pripraviť stranu na nové voľby, do ktorých by mala vstúpiť s pripraveným kádrom ľudí, inovovaným kresťanským programom, zabezpečenou tlačou, propagáciou a vyspelým i schopným administratívnym aparátom.⁹³ Takýto počin nezanedbateľnej časti členov bol jasným impulzom k radikálnemu zásahu do organizačnej štruktúry strany a k zmene jej vedenia. Dieška už 6. septembra 1946 vyzval spolustraníkov, aby uvažovali o zmene a nevyhnutnej aktualizácii programu SSl v „*kresťanskom, demokraticky a sociálne pokrokovom náhľade, ako si to vyžadujú nové časy*“⁹⁴.

Pre Tománka mala jeho ľudácka anabáza čoraz vážnejšie následky. Stal sa obeťou kádrovania, postupne bol vylučovaný zo spolupráce a odsúvaný na perifériu záujmu. Jeho posledné vystúpenie uverejnila Sloboda 4. augusta 1946. Tománek v ňom kritizoval obmedzovanie slobody vierovyznania, cirkevného školstva, spolkov, tlače a cirkevných inštitúcií. Politikom vyčítal, že ak sa má demokratická úroveň na Slovensku priblížiť svetovým demokratickým systémom, nemôžu „*dostať sa k poslanskej mandátu, ihneď prestať cítiť ľarchu slovenského života a hlavou prikyvovať všetkému, čo vláda chce*“⁹⁵. Varoval pred zánikom demokracie v krajine, čím narážal na nástup straníckej oligarchie k moci, presúvanie správy verejných vecí z rúk volených predstaviteľov do rúk straníckych aparátikov, ktorí sa neriadili vôľou ľudu, ale potrebami straníckeho sekretariátu a dogmami politickej doktríny. Podľa Tománka obnovenému štátu opäť hrozil teror, ktorého, ako uviedol, „*bolo dosť už v minulosti*“⁹⁶. Tománek nebol naklonený kompromisom s komunistami. Rozhodujúci bol pre neho vyšší princíp. Svojich kolegov napomínal, že „*slovenský politik, kresťan, nikdy nesmie sa vysloviť tak, ako sa vyslovujú ateistickí politici, že politika nepozná morálku, mravnosť. Pravý slovenský a kresťanský politik má vedieť, že nielen na tomto svete posudzovaný býva, ale i na druhom svete bude skladať prísny počet Bohu, ktorého mal na tomto svete zastupovať*“⁹⁷.

Dňa 8. decembra 1946 sa konala prelomová schôdza predsedníctva SSl, z ktorej vzišlo užšie predsedníctvo strany. Zmyslom tejto zmeny bolo, aby predsedníctvo tvorili „*osobnosti, ktoré jednak sa najviac zaslúžili o založenie a vznik Strany slobody, a jednak osobnosti, ktoré vynikali svojou bezúhonnosťou, mravnou a odbornou školenosťou*“⁹⁸. V skutočnosti sa vplyvu v strane zmocnila skupina okolo Diešku, ktorá mala prostredníctvom Tibora Šaba kontakt na spišského biskupa Jána

⁹³ SNA Bratislava, f. S, k. 42 (S - 439), č. 5.

⁹⁴ DIEŠKA Jozef. Program strany nezradíme. In Sloboda, roč. 1, č. 113 (6. 9. 1946), s. 1.

⁹⁵ TOMÁNEK, ref. 84.

⁹⁶ TOMÁNEK, ref. 84.

⁹⁷ TOMÁNEK, ref. 84.

⁹⁸ Predsedníctvo Strany slobody. In Sloboda, roč. 1, č. 202 (22. 12. 1946), s. 1.

Vojtaššáka.⁹⁹ Malo ísť predovšetkým o atraktívnych a známych ľuď, aktívnych v politickom, kultúrnom, vedeckom a hospodárskom živote. Predsedom výboru sa stal Jozef Dieška, prvým podpredsedom poslanec ÚNZ Jozef Hanzel, druhým podpredsedom Pavol Blaho, generálnym tajomníkom poslanec ÚNZ Jozef Brúha, zástupcom generálneho tajomníka Emil Šaršún a členmi predsedníctva poslanec ÚNZ Tibor Šabo a poslanec SNR Ján Beharka. Ako ústredný motív svojho programu si vytýčili „pracovať v prospech slovenského národa, jeho kresťanského cítenia a zmyšľania, ako aj úprimnej oddanosti k obnovenej Československej republike“¹⁰⁰.

Mesiac po tejto schôdzi povereník vnútra za DS Mikuláš Ferjenčík adresoval predsedníctvu SSL list, v ktorom tvrdil, že strana má vo svojich radoch nepreverené protištátne živly, čím narážal na členov s ľudáckou orientáciou. „Tieto hromadiace zjavy ma nútia upozorniť Vás na neodkladnosť prevedenia dôkladnej očisty vo vlastných radoch a sprostena sa všetkých týchto štátu nespoľahlivých živlov a ich vplyvov. Poznamenávam, že v opačnom prípade bol by som nútený predložiť celú túto otázku s príslušným už zozbieraným materiálom Národnému frontu Čechov a Slovákov na rozhodnutie.“¹⁰¹ Nie je vylúčené, že úradnícka aktivita povereníka bola politicky motivovaná. Informátor komunistov vyjadril podozrenie, že za tlakom na SSL stojí sekretariát DS, ktorý sa prostredníctvom svojho povereníka snaží zmeniť politickú konšteláciu. Predpokladalo sa, že DS chce odvrátiť pozornosť od svojej vlastnej strany, ktorú komunisti považovali „za skrýšu kompromitovaných ľudí“, a ukázať, že týmto problémom trpí SSL.¹⁰² Okrem toho mal Ferjenčík výhrady aj voči niektorým článkom, ktoré sa objavili v denníku Sloboda, ktoré podľa jeho zistení boli „v príkrom rozpore“ s vládnyim programom a narúšali štátne a politické záujmy ČSR.¹⁰³

Listom povereníka sa zaoberalo predsedníctvo na svojom mimoriadnom zasadnutí 13. januára 1947. V predvečer jeho konania dvaja členovia výboru zašli za povereníkom Ferjenčíkom a prijali inštrukcie, aby sa zbavili vplyvu radikálnej katolíckej skupiny okolo Tománka. Predsedníctvo napokon vylúčilo z SSL jedenásť členov, medzi nimi Tománka a zástupcu generálneho tajomníka Emila Šaršúna. Spravodajca KSS to okomentoval slovami: „Bola vykonaná očista od nespoľahlivých ľudí vo vedení ústredného výboru strany. Pri tom bolo vylúčených asi 11 popredných činiteľov, medzi ktorými sa nachádzali: bývalý kandidát do Slovenskej národnej rady dekan Florián Tománek a zástupca generálneho tajomníka Strany slobody Dr. Emil Šaršún. Na tomto zasadnutí bol zrušený ústredný výbor Strany slobody, ktorý bol zvolený v decembri 1946, v počte 7 členov na čele s Dr. Jozefom Dieškom. Strana slobody je t. č. bez ústredného výboru a nové zloženie ústredného výboru sa má skladať zo všetkých zložiek odbojových organizácií.“¹⁰⁴

Zhodou okolností sa v tom čase začal zhoršovať Tománkov zdravotný stav, ochorel na rakovinu pľúc. Postupne rezignoval na stranícku aktivitu a väčšinu času trávil vo svojej vile v Karlovej Vsi, kde zomrel pomerne náhle 25. marca 1948.

⁹⁹ ŠUTAJ, ref. 6, s. 40-41.

¹⁰⁰ Predsedníctvo Strany slobody, s. 1.

¹⁰¹ ŠUTAJ, ref. 6, s. 17, 349, dok. 93.

¹⁰² SNA Bratislava, f. Rôzne politické strany, k. 4, č. 77.

¹⁰³ ŠUTAJ, ref. 101.

¹⁰⁴ ŠUTAJ, ref. 6, s. 349, dok. 94.

Telesné pozostatky boli pochované na Veľkonočný pondelok 1948 v jeho rodisku v Borskom Petre.¹⁰⁵ Zdvorilý nekrológ v denníku Sloboda, ktorý už pred februárovými udalosťami začal byť lojálny k politike KSS, na okraj Tománkovho povojnového angažovania uviedol: „Zdá sa, že nepochopil nové politické smery a prúdy a videl, že dnešná politika je iná ako na začiatku storočia, keď na Orave a potom neskôr v Prešporku pracoval za svoj slovenský ľud.“¹⁰⁶ To bolo aj isté ocenenie Tománkovho celoživotného konzervatívneho politického smerovania. Takto sa definitívne skončili osudy jedného z čelných a zaujímavých predstaviteľov politického katolicizmu na Slovensku.

Záver

Napriek tvrdeniu Biografického slovníka z roku 1994, že Florián Tománek sa po roku 1930 politicky neangažoval¹⁰⁷, dnes môžeme tento údaj korigovať a povedať, že patril medzi osobnosti, ktoré po skončení druhej svetovej vojny nadväzovali na politický katolicizmus ako jednu z typických črt slovenského politického života. Keďže v roku 1945 nevyšiel jeho plán vytvoriť spolu s českými katolíkami československú katolícku stranu, po odchode väčšiny zakladajúcich členov z SSl prijal členstvo v tomto politickom subjekte, ktorý vznikol 1. apríla 1946. Hneď po vstupe sa stal členom jej dočasného trojčlenného direktória, ktoré malo pripraviť stranu na zjazd a riadiť predvolebnú kampaň pred kľúčovými voľbami do Ústavodarného národného zhromaždenia v máji 1946.

Zásadný podiel na jeho vstupe do SSl mal minister Šrobár, s ktorým ho nespájala iba idea česko-slovenskej vzájomnosti. Ich cesty sa preťali niekoľkokrát a zakaždým tvorili nový medzník v Tománkovom živote. Prvýkrát to bolo v roku 1906, keď si počas volieb do uhorského snemu Tománek za podporu Šrobára vyslúžil dočasný cirkevný trest a bol suspendovaný „*ab ordine et iurisdictione*“¹⁰⁸, druhýkrát po rozpade monarchie, keď sa obaja stali členmi Revolučného národného zhromaždenia, následne keď Šrobár ako minister s plnou mocou pre správu Slovenska podporil Tománkov a Jurigov plán na demokratizáciu cirkvi na Slovensku a napokon v odboji v závere vojny.¹⁰⁹

Tománek od svojho vstupu do SSl bol v jej predsedníctve až do straníckych čistiek v januári 1947, keď strana začala doplácať na útoky komunistov proti bývalým ľudákom. Skutočnosť, že bol reprezentantom konzervatívneho katolíckeho krídla, bola zrejmá aj z jeho novinárskych aktivít, v ktorých hlavnou témou bol vzťah Boha (resp. kresťanskej morálky) a národa. Tománek sa zoči-voči nástupu a agresívnej expanzii komunizmu oddával myšlienke ochrany národa v duchu politického katolicizmu a snažil sa presadzovať konzervatívne hodnoty. Avšak na to, aby dokázal strane vtlačiť výraznejšiu pečať, mal málo času. Vplývali na to jednak spoločensko-politické súvislosti a jednak zápas vo vnútri

¹⁰⁵ Dnes súčasť Borského Mikuláša.

¹⁰⁶ Za Floriánom Tománkom. In Sloboda, roč. 3, č. 42 (3. 4. 1948), s. 3.

¹⁰⁷ MAŤOVČÍK, Augustín. Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). VI. zväzok. T - Ž. Martin: Matica slovenská, 1994, s. 86.

¹⁰⁸ DA Spišské Podhradie, Liber presbyterorum, s. 283.

¹⁰⁹ OLEXÁK, ref. 21, s. 369.

strany, z ktorej bol napokon začiatkom roka 1947 vylúčený. Smrť, ku ktorej došlo len krátko po februárových udalostiach v roku 1948, ho podľa slov nových spoločenských tribunov uchránila od vážnejších perzekúcií, ktorým však neunikli viacerí jeho stranícki kolegovia.¹¹⁰

Štúdiou som sa pokúsil prispieť k hlbšiemu pochopeniu, ale aj relatívne zásadnému doplneniu portrétu výraznej osobnosti slovenského politického katolicizmu.

Zoznam prameňov a literatúry:

Pramene:

a) archívne

Archív Ministerstva vnútra Českej republiky Praha: f. 2M.

Archív Ministerstva zahraničných vecí Praha: f. Teritoriální odbor – Vatikán.

Archív Spišského biskupstva Spišské Podhradie.

Archív Trnavskej arcidiecézy: f. Apoštolská administratúra trnavská.

Národný biografický ústav Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Slovenský národný archív Bratislava: fond Demokratická strana; f. S; f. Úrad predsedníctva Slovenskej národnej rady; f. Vavro Šrobár.

Štátny archív v Prešove: f. Gréckokatolícke biskupstvo.

b) publikované

Digitální knihovna. Dočasné NS RČS 1946 – 1948, stenoprotokoly. Dostupné na internete: <<http://www.psp.cz/eknih/1945pns/stenprot/045schuz/s045004.htm>>.

GÁL-PODDUMBIERSKÝ, Ján. Z kalicha utrpenia. Rozpomienky na zážitky v koncentračnom tábore v Ilave. Komárno: b. v., 1947.

KRIVÝ, Vladimír. Výsledky volieb 1929 – 2016 za obce na Slovensku. Dostupné na internete: <http://sasd.sav.sk/sk/data_katalog_abs.php?id=sasd_2010001 sociálnych dát>.

ŠUTAJ, Štefan. Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944 – 1948). Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2002. Dostupné na internete: <<http://www.svusav.sk/data/uploads/publikacie/sops.pdf>>.

Dobová tlač:

Čas, roč. 2, 1946.

L'Osservatore Romano, roč. 86, 1946.

Národná obroda, roč. 2, 3, 1946 – 1947.

Pravda, roč. 3, 1946.

Sloboda, roč. 1, 2, 1946 – 1947.

Monografie, lexikóny a zborníky ako celok:

HOLEC, Roman. Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť. Martin: Matica slovenská, 1997.

MAŤOVČÍK, Augustín. Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). VI. zväzok. T – Ž. Martin: Matica slovenská, 1994.

PAŠTEKA, Július et al. Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Bratislava: Lúč, 2000.

PETRANSKÝ, Ivan. Štát a katolícka cirkev na Slovensku 1945 – 1946. Nitra: Garmond, 2001.

¹¹⁰ ŠUTAJ, ref. 6, s. 17, 349, dok. 93, 94.

SYRNÝ, Marek. Slovenskí demokrati '44 - '48. Kapitoly z dejín Demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944 - 1948. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2010.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

BENKO, Juraj. Socialistická ideológia v konfrontácii s religióznym slovenským prostredím v prvej štvrtine 20. storočia. In ŠUCHOVÁ, Xénia. Ľudáci a komunisti: Súperi? Spojenci? Protivníci? Prešov: Universum, 2006, s. 9-23.

HERTEL, Maroš. Vzostupy a pády Floriána Tománka. In ROGULOVÁ, Jaroslava - HERTEL, Maroš et al. Adepti moci a úspechu. Etablovanie elít v moderných dejinách. Bratislava: Veda, 2016, s. 23-36.

KAČKOVIČOVÁ, Mária. Seredská ľudová banka. In Biatic, 2006, roč. 16, č. 1.

KATREBOVÁ-BLEHOVÁ, Beáta. Voľby v roku 1946 na Slovensku v medzinárodno-politickom kontexte. In Verbum historiae. Bratislava: Katedra histórie, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 2016, č. 1, s. 7-30.

MINAROVIC, Silvester. Vznik a vývoj Strany slobody a jej miesto na Slovensku. In Historický časopis, 1990, roč. 38, č. 2, s. 190-209.

OLEXÁK, Peter. Reformné hnutie nižšieho katolíckeho kléru v čase vzniku prvej Československej republiky. In Duchovný pastier. Revue pre teológiu a duchovný život, roč. 98, č. 8, 9, 10, 2017, s. 361-371.

OLEXÁK, Peter. Snahy Československa a Vatikánu odvolať biskupa Jána Vojtaššáka v rokoch 1945 - 1950. In Studia Theologica, 2013, roč. 15, č. 1, s. 47-73.

SYRNÝ, Marek. Stranícko-politická scéna na Slovensku v rokoch 1944 - 1948. In PEKNÍK, Miroslav (ed.). Dr. Vavro Šrobár - politik, publicista a národnoosvetový pracovník. Bratislava: Ústav politických vied SAV, 2012, s. 580-598.

SYRNÝ, Marek. Vzťah Komunistickej strany Slovenska a politického katolicizmu na Slovensku v rokoch 1945 - 1947. In ŠUCHOVÁ, Xénia. Ľudáci a komunisti: Súperi? Spojenci? Protivníci? Prešov: Universum, 2006, s. 137-153.

ŠKUTOVÁ, Daniela. (Ne)slobodné parlamentné voľby 1946 a ich spoločensko-politické konzekvencie v boji o demokraciu a charakter štátnosti. In SYRNÝ, Marek (ed.). Rok po vojne a Európa v roku 1946. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2017, s. 112-121.

Internetové zdroje:

ŠUTAJ, Štefan. Začiatky činnosti Demokratickej strany na oslobodenom území v období do jej prvého zjazdu. In Človek a spoločnosť. Internetový časopis pre pôvodné teoretické a výskumné štúdie z oblasti spoločenských vied, roč. 1, 1998, č. 1. Dostupné na internete: <<http://www.clovekaspolocnost.sk/jquery/pdf.php?gui=AQEI78J2I82V4RI6S849CMK9C>>.

Počet znakov vrátane medzier: 66 789

Počet slov: 9751